

LUKIHÄIRIÖISEN AIKUISEN TEKEMÄT ORTOGRAFISET VIRHEET WHATSAPP-SOVELLUKSESSA

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
19.11.2020
Mette-Emilia
Köykkä

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe	1
1.2. Tutkielman aineisto	2
2. MENETELMÄ	3
2.1. Aineiston rajaaminen	3
3. AIEMMAT TUTKIMUKSET	5
4. KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	6
5. ANALYYSI	10
5.1. Yhdyssanat	10
5.2. Kirjainten m ja n vaihtelu	13
5.3. Loppukahdennus	15
5.4. Siirtymä-äänteet	16
6. PÄÄTÄNTÖ	18
LÄHTEET	
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe

Tutkimuksen aiheena on lukihäiriöisen tekemät ortografiset virheet ja niiden mahdolliset motivaation lähteet. Tutkittavalla on todettu keskivaikea lukihäiriö lukiossa. Lukihäiriöllä tai dysleksialla tarkoitetaan lukemisen ja kirjoittamisen erityistä vaikeutta. Hypoteesina on, että tutkittava tekee kirjoituksessaan ortografisia virheitä, sillä tiedetään, että lukihäiriöisellä on vaikeuksia luku- ja/tai kirjoitustaidoissa. Tarkastelen tutkimuksessani virheanalyysimenetelmällä lukihäiriöisen lähettämiä kirjoitettuja WhatsApp-viestejä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia ortografisia virheitä lukihäiriöisen tuottamissa viesteissä esiintyy?
2. Millaisia mahdollisia motivaation lähteitä virheille on löydettävissä?

Tutkimuksessa tarkastellaan ainoastaan ortografisia eli oikeinkirjoitukseen liittyviä virheitä. Keskityn tutkimuksessani sellaisiin ortografisiin virheisiin, joita tutkittava ei itse tunnista. Määrittelen tutkimuksessani ortografisen virheen sellaiseksi kirjoitusasuksi, joka eroaa jollain tapaa kirjoitetun yleiskielen normista. Olen ottanut tutkimuskohteeksi nimenomaan kirjoitetun yleiskielen normit ja niiden toteutumisen lukihäiriöisen tuottamissa viesteissä. Tutkimuksessa keskitytään sellaisiin ortografisiin virheisiin, joita tutkittava ei itse tunnista tuottamastaan tekstistä. Ortografisten taitojen lisäksi virheen tunnistamisessa tarvitaan myös fonologisia taitoja, mutta keskityn tutkimuksessa virheisiin kuitenkin ainoastaan ortografisesta näkökulmasta. Tuloksia analysoidessani pohdin, millaisia mahdollisia motivaation lähteitä virheille on löydettävissä.

Tutkimuksessa en huomioi näppäilyvirheitä tai tutkittavan idiolektiin kuuluvaa vahvaa murretta. Tutkimuksessa keskityn vain sellaisiin epätavallisuuksiin, jotka eivät suoraan johdu myöskään puhekielisyydelle tyypillisistä piirteistä kuten esimerkiksi lyhennyksistä, sillä tutkittava on tunnistanut ne virheiksi ja pystynyt kertomaan, että ne ovat tietoisesti niin kirjoitettuja. Menetmäluvussa (luku 2) kuvaan tarkemmin sitä, kuinka olen rajannut tutkimuksesta pois näppäilyvirheet ja tietoiset puhekielisyydet.

Tutkimuksella on tärkeä rooli erityisesti tietoisuuden levittäjänä. Aikuisten lukihäiriöstä löytyy tällä hetkellä vähän tutkimustietoa. Oikeinkirjoituksella voi olla suuri merkitys esimerkiksi työnhaussa, joten tutkimuksellani haluan levittää tietoisuutta siitä, että lukihäiriö voi olla aikuisillakin kirjoitusvirheiden taustalla. Tutkimus osoittaa myös sen, että lukihäiriöisellä ei välttämättä ole mahdollisuutta korjata tekemiään virheitä, sillä hän ei pysty itse niitä tunnistamaan.

1.2. Tutkielman aineisto

Aineistonani on 22-vuotiaan naisen WhatsApp-keskusteluovelluksessa lähetetyt viestit. WhatsApp on puhelimessa ja tietokoneessa toimiva keskusteluovellus, jonka kautta voi lähettää viestejä, kuvia ja videoita, sekä ääniviestejä. WhatsApp-sovellukselle voi olla tyypillistä, että siellä lähetetään puhekielisiä viestejä, sillä kyseessä on pikaviestisovellus. Kirjoitustyyli saattaa siis erota esimerkiksi sähköpostiviestistä, jota voidaan pitää virallisempänä viestinä. Tämän tutkimuksen aineistoon kerätyt viestit ovat kahden ystävän välisistä keskusteluista kerätyt viestit, joten keskustelun konteksti on epävirallinen.

WhatsAppissa lähetetyissä viesteissä esiintyy paljon puhekielisyyttä, joka on kirjoitetun yleiskielen normien vastaista. Puhekielisyyden määrittelen tarkemmin luvussa 3. Olen kuitenkin jättänyt puhekielisyyden huomioimatta tutkimuksessa, sillä tutkittava on kertonut sen käytön olevan tietoista ja tahallista. Keskusteluissa esiintyvät lauseet ovat myös melko lyhyitä, mikä on yleensä puhekielelle tyypillinen piirre. Kaikki tutkimuksessa käytetyt viestit ovat ajalta, jolloin tutkittava ei ole tiennyt osallistuvansa tutkimukseen. Luvussa 2 kerron tarkemmin tutkimuksen etenemisestä ja menetelmästä.

2. MENETELMÄ

Aloitin tutkimuksen teon käymällä läpi tutkittavan WhatsAppissa käytyjä keskusteluja noin puolen vuoden ajalta. Olen käynyt viestejä läpi suhteellisen pitkältä aikaväliltä, sillä useat sovelluksessa lähetetyt viestit ovat lyhyitä esimerkiksi ”joo” tai ”tuutko hakemaan” tyyppisiä viestejä. Lisäksi keskusteluissa oli paljon ääniviestejä, mutta niitä en ottanut tässä tutkimuksessa huomioon. Tutkin siis ainoastaan kirjoitettuja viestejä. Tutkimani keskustelut ovat kahden ystävän välisiä keskusteluja. Keskustelussa oli vain melko lyhyitä lähetettyjä viestejä. Keräsin talteen näyttökuvilla 23 keskustelun pätkää, joissa esiintyi tutkittavan lähettämiä viestejä. Näissä kuvissa näkyvissä viesteissä esiintyy kirjoitetun yleiskielen normista poikkeavia piirteitä. Tällaisia viestejä on tutkimuksessa yhteensä 26. Lisäksi keräsin joitain hänen lähettämiään viestejä, joissa ei ollut mitään virhettä tai poikkeamaa. Halusin keskittyä tutkimuksessa ortografisiin virheisiin ja karsia näppäilyvirheet ja tarkoitukselliset puhekielisyydet pois tutkimuksestani. Määrittelen käsitteet ortografinen virhe ja puhekielisyydet luvussa 3.

2.1. Aineiston rajaaminen

Näytin tutkittavalle poimimiani viestejä. Tällä tavalla selvitin, tunnistaako hän itse tekemiään virheitä. Näyttäessäni viestejä tutkittavalle, kysyin ”*Onko tässä viestissä sinun mielestäsi kirjoitusvirheitä, ja mitä ne ovat?*” Mikäli tutkittava pystyi kertomaan viestissä esiintyvän kirjoitetun yleiskielen normeista poikkeavan seikan, en ottanut sitä poikkeamaa huomioon. Mikäli sellainen seikka esiintyi viestissä, mutta tutkittava ei pystynyt sitä osoittamaan, kirjasin kyseisen viestin taulukkoon. Virheen tunnistamiseen tarvitaan ortografisten taitojen lisäksi myös fonologisia taitoja, sillä tutkittavan on palattava sanan kokoamiseen äänteistä lukiessaan sanaa ja etsiessään siellä esiintyvää mahdollista virhettä (Holopainen 2009: osa 2). Tutkimuksessa analysoin kuitenkin nimenomaan ortografisia virheitä, ja keskityn niiden analysoimiseen ortografisesta näkökulmasta.

Aineistoa kerätessäni näytin tutkittavalle esimerkiksi viestiä, jossa luki ”*Oon kans ettiny niitä hääkoristeita mut en oo varma ootko jo ostanu noita samoha*”. Tutkittava kertoi, että tietää seuraavien sanojen olevan puhekielisesti kirjoitettu: *oon, kans, ettiny, mut, oo,*

ootko, ostanu ja noita. Hän pystyi kertomaan, mikä olisi kirjoitetun yleiskielen normin mukainen kirjoitusasu näille sanoille. Sanasta ”*samoha*” hän pystyi kertomaan, että näytössä kirjaimet *h* ja *j* ovat vierekkäin, että sormi on vain osunut väärään kirjaimeen, ja todellisuudessa siinä tulisi lukea sana ”*samoja*”.

Tutkittava kertoi, että kun hän kirjoittaa esimerkiksi ”*kottiin*” tai ”*kerkee*”, hän tiedostaa sen olevan murteellista ja puhekielistä, ja tietää, että kirjoitetun yleiskielen normien mukaan ne tulisi kirjoittaa ”*kotiin*” ja ”*kerkeä*”. Puhekielisten piirteiden kuten loppuheiton lisäksi viesteissä esiintyy paljon murteellisia piirteitä, kuten esimerkiksi svaa-vokaalia ja erikoisgeminaattaa. Näitäkään piirteitä ei ole otettu huomioon tässä tutkimuksessa, sillä tutkittavan mukaan murteen käyttö on täysin tietoista, ja hän tiedostaa sen olevan kirjoituksessa yleiskielen normien vastaista. En ole siis tutkimuksessani huomionnut sellaisia yleiskielen normien vastaisuuksia, jotka tutkittava on itse tunnistanut, ja osannut kertoa kyseisille kirjoitusasuille syyn.

Todellisuudessa virheettömistä viesteistä tutkittava saattoi nimetä arvauksena jonkin seikan, joka ei todellisuudessa ollut kirjoitetun yleiskielen normien vastaista, tai tunnisti, ettei viesteissä ollut mitään normeista poikkeavaa. Digilukiseulan internetsivujen mukaan lukihäiriöiselle voi olla tyypillistä arvata summassa jotain piirrettä virheeksi, erityisesti jos hänelle on asetettu aikapaine (Digilukiseula, Niilo Mäki Instituutti 2020). Oletan, että tässä tapauksessa tutkittava aluksi oletti, että on tehnyt aina jonkin virheen, ja yritti vain arvata mikä se olisi.

Aineistooni olen kerännyt sellaiset ortografiset virheet, joita tutkittava ei itse tunnistanut omasta kirjoituksestaan. Tämän tiedon perusteella oletan, että nämä virheet voivat johtua lukihäiriöstä.

3. AIEMMAT TUTKIMUKSET

Aiheeni on kiinnostava, sillä aikuisten lukihäiriöstä löytyy suhteellisen vähän tutkimuksia. Suurin osa löytämistäni tutkimuksista on keskittynyt kirjoittamaan ja lukemaan opettelevien lasten luki- ja oppimisvaikeuksiin. Löytämäni aikuisiin keskittyvät tutkimukset on tehty nimenomaan lukemisen vaikeuksista, lukihäiriöön liittyvistä muistiongelmista, tai tutkittu lukihäiriöisen menestystä opinnoissa. Lukihäiriöisen kirjoittamisen vaikeuksista arjessa en löytänyt tutkimusta. Myös teoksessa *Oppimisen vaikeudet* (Ahonen, Aro, Aro, Lerkkanen, Siiskonen toim. 2019, 319) todetaan, että kirjoitustaitojen vaikeuksista löytyy selvästi vähemmän tutkimuksia kuin lukutaidon vaikeuksista. Tälle tutkimukselle on siis tarvetta.

Lukihäiriöisten korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia lukivaikeudestaan on tutkinut Henna Kanerva (2017). Dyslektisten yliopisto-opiskelijoiden opintojen aikana kokemia haasteita on tutkinut Hanna-Maaria Saarinen (2020). Molemmat pro gradu -tutkielmat käsittelevät nimenomaan lukihäiriöisten omia kokemuksia, ja painottuvat oppimisvaikeuksiin. Myös Saarinen (2020) toteaa, että lukihäiriöihin liittyvä aiempi tutkimus painottuu lapsiin ja kouluikäisiin, ja olisi tarpeen saada lisää tutkimusta myös aikuisten lukihäiriöstä. Lisäksi Heli Väisänen (2007) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut lukivaikeuden yhteyttä toisen asteen koulutusvalintaan ja opintoalavalintaan ammattioppilaitoksessa.

Yhdyssanojen oikeinkirjotusta sosiaalisessa mediassa on tutkinut Heli Ristilä (2013) pro gradu -tutkielmassaan. Tutkimus käsittelee sosiaalisessa mediassa esiintyviä poikkeamia yhdyssanojen oikeinkirjoituksessa. Olen nostanut tämän tutkimuksen esiin tutkielmassani, sillä myös oma tutkielmani käsittelee jonkin verran yhdyssanojen oikeinkirjoitusta. Ristilän tutkimuksessa nousi esiin, että yhdyssanoissa tehdään odotettua vähemmän poikkeamia. Erityisesti moniosaiset yhdyssanat sekä yhdysviivan käyttö aiheuttivat poikkeamia.

4. KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Tieteen termipankki määrittelee **virheanalyysin** menetelmäksi, joka pyrkii löytämään erilaista systemaattisuutta kielenoppijan tekemistä virheistä (Tieteen termipankki 2.10.2020: Kielitiede: virheanalyysi). Yksinkertaistettuna virheanalyysi on menetelmänä virheiden etsimistä, kuvaamista ja luokittelemista. Sen tarkoituksena on saada selville, mitkä kielen piirteet tuottavat ongelmia. (Corder 1976: 261.) Virheanalyysin avulla saadaan ensin kerättyä sellaiset ainekset, joissa esiintyy usein virheitä, ja sen pohjalta pystyy analysoimaan tarkemmin, mistä kyseinen virhe voisi aiheutua. Virheanalyysin näkökulmasta katsottuna kielelliset virheet ovat suurilta osin systemaattisia, sillä myös kieli on systemaattista (Lähdemäki 1995: 27). Menetelmä sopii tutkimukseeni hyvin, sillä tutkittavan tekemät virheet ovat systemaattisia. Myös Lähdemäki on jättänyt puuttumatta esimerkiksi ajatus- ja tyylivirheisiin tutkimuksessaan.

Olen kerännyt aineistooni kokonaisia viestejä, joista olen eritellyt niissä esiintyvät ortografiset virheet, joita tutkittava ei ole itse tunnistanut. Ortografiseksi virheeksi katson sellaisen seikan, joka jollain tapaa eroaa kirjoitetun yleiskielen normista. Tutkimusta varten olen laatinut taulukon, jossa on näkyvillä viestit kokonaisuudessaan. Taulukkoon on eroteltu viestissä oleva ortografinen virhe, jota tutkittava ei ole tunnistanut, ja nimetty kyseinen virhe.

Lukihäiriö määritellään yleisellä tasolla lukemisen- ja kirjoittamisen vaikeudeksi. Lukihäiriöstä käytetään myös termiä dysleksia. Petri Vannisen (Vanninen 2012: 29) mukaan dysleksian etymologinen määritelmä on vaikeus sanojen kanssa. Usein dysleksian termiä käytetään puhuttaessa ainoastaan lukemisen vaikeudesta, vaikka todellisuudessa dysleksian omaavalla henkilöllä on luultavasti myös kirjoittamisen vaikeuksia (Korhonen 2002). Lukihäiriö nähdään siis usein liian kapeasti liittyvän ainoastaan lukemisen vaikeudeksi.

Vanninen on väitöskirjassaan suomentanut kansainvälisen dysleksiajärjestön (International Dyslexia Association, IDA) määritelmän tutkimushavainnot, joista

tutkijat ovat yhtä mieltä. Myös Suomessa käytössä oleva vuonna 2003 päivitetty määritelmä on seuraavanlainen:

”Dysleksia on erityinen oppimisvaikeus, jonka tausta on neurobiologinen. Sille tunnusomaisia piirteitä ovat vaikeudet yksittäisten sanojen tarkassa ja/tai sujuvassa tunnistamisessa sekä heikko oikeinkirjoitus- ja dekodauštaito. Nämä vaikeudet ovat tyypillisesti seurausta puutteista kielen fonologisissa osatekijöissä, jotka ovat usein odottamattomia suhteessa muihin kognitiivisiin taitoihin tai opetuksen tehokkuuteen. Toissijaisina seurauksina voi olla ongelmia luetun ymmärtämisessä ja lukemiskokemusten vähäisyyttä, mikä saattaa häiritä sanavaraston kasvua ja tiedonhankintaa.” (Vanninen 2012: 30.)

Esko Holopainen (2009) on avannut fonologisen kirjoittamisen keskeisiä taitoja selvittäessään kirjoittamisen lähtökohtia. Hänen mukaansa kirjoittaminen lähtee joko omasta ajattelusta tai ulkoisesta ärsykkeestä. Kirjoittamisen perustana on puhutun kielen mallit. Oman ajattelun tai ulkoisen ärsykkeen jälkeen tunnistetaan sanan fonologinen identiteetti. Äänne-erottelu tavusta on fonologisen kirjoittamisen keskeisin taito. Jollei niin sanottuja kirjoitusmerkkejä erota puhevirrasta riittävän selkeästi, ei niitä voi myöskään tuottaa oikein. Holopaisen (2009: osa 2) mukaan kirjoittamisen vaikeudet johtuvat usein nimenomaan fonologisten taitojen uupumisesta. Kun fonologiset taidot ovat heikot, kirjoittajan on tukeuduttava sanatunnistimiin. Kirjoitukseen tulee virheitä, koska lukivaikeuksisen ortografiset mallit eivät ole riittävän tarkkoja, minkä vuoksi kirjoittaja ei myöskään tunnista tekemiään virheitä (Holopainen 2009: osa 2). Koska lukivaikeuksisen sanatunnistin ei ole kyllin tarkka sanojen virheettömään tuottamiseen, virheitä ilmenee erityisesti sanojen vaikeissa rakenteissa (Holopainen 2009: osa 2).

Kutsun tutkielmassani **virheeksi** sellaista seikkaa, joka on joltain osin kirjoitetun yleiskielen normien vastainen. Lisäksi olen eritellyt ortografiset virheet ja näppäilyvirheet. Näppäilyvirheeksi kutsun sellaista virhettä, joka on aiheutunut sormen osumisesta väärään kirjaimeen oikean kirjaimen sijaan. Tutkittava pystyy itse erottamaan tekemänsä näppäilyvirheen. Ortografialla tarkoitetaan oikeinkirjoitusta (Tieteen termipankki 4.12.2020: Kielitiede: ortografia). Tässä tutkimuksessa ortografinen virhe on sellainen virhe, joka on aiheutunut jostain muusta syystä, kuin sormen osumisesta väärään kirjaimeen tai tarkoituksellisesta puhekielisyydestä.

Ortografiset virheet ovat tutkimuksessani sellaisia virheitä, joita tutkittava ei itse tunnista kirjoituksestaan. Tutkimuksessa esiintyvissä ortografisissa virheissä voidaan nähdä myös jatkuvaa toistuvuutta, jonka vuoksi tutkimuksessa puhutaan myös systemaattisesti toistuvista virheistä. Tällaiset seikat siis toistuvat järjestelmällisesti muuttumattomina tutkittavan tuottamissa viesteissä.

Yhdyssana muodostetaan liittämällä kaksi tai useampi sana yhteen, jolloin siitä muodostuu kielenyksikkönä yksi sana. Yhdyssanoilla on kaksi pääluokkaa, joita ovat määritysyhdyssanat eli determinatiiviset yhdyssanat ja summayhdyssanat eli kopulatiiviset yhdyssanat. Määritysyhdyssanat koostuvat määriteosasta ja edusosasta, joiden suhde on semanttisesti epäsymmetrinen. Esimerkiksi *autotie* on määritysyhdyssana, sillä määriteosa *auto* määrittää millainen tie on kyseessä. Summayhdyssanoissa on kaksi tai useampia osia, jotka ovat semanttisesti symmetrisessä suhteessa toisiinsa, esimerkiksi *näyttelijä-laulaja*. (VISK 2008 § 398.)

Kielitoimiston ohjepankin mukaan joitakin vokaaliloppuisia sanoja äännetään eri tavalla kuin niitä kirjoitetaan, sillä niiden loppu assimiloituu äännettäessä seuraavaan konsonanttialkuisen liitteen kanssa yhdeksi. Tällöin konsonantti ääntyy ikään kuin kahdentuneena, jota kutsutaan **loppukahdennukseksi**. Kirjoituksessa on tällaisessa sanassa yleiskielen normien mukaan kuitenkin vain yksi konsonantti. Esimerkiksi sana *kenellekin* ääntyy puheessa kahdella *k*:lla, mutta kirjoituksessa esiintyy vain yksi *k*. Tutkimuksessani käsittelen loppukahdennusta siitä näkökulmasta, miten se ilmenee kirjoituksessa. Kirjoituksessa loppukahdennusta ei kirjoitetun yleiskielen normien mukaan näy, vaan se tulee ilmi ainoastaan ääntäessä. (Kielitoimiston ohjepankki: Kirjoitus- ja ääntöasu: sanopas vai "sanoppas"?) .

Tarkoitan **puhekielellä** sitä, miten jokin tietty sana ääntyy puhuttaessa, tai miten sanaa usein käytetään puheessa. Puhuttu ja kirjoitettu kieli eroavat toisistaan myös muutenkin kuin ääntö- ja kirjoitusasun näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa puhekieli kuitenkin merkitsee nimenomaan ääntöasua, kun kirjoitettua kieltä verrataan siihen. Puhekielelle tyypillisiä piirteitä ovat esimerkiksi *i:n* kato digtongin lopusta (esimerkiksi *hajottaa*) ja loppuheitto (esimerkiksi *menis*) (Kielikello 3/1970). Puhekielen ääntöasu voi olla mallina myös kirjoitukselle, joten käytän käsitettä tässä tutkimuksessa. Puhekielessä voi esiintyä myös eri murrealueille tyypillisiä piirteitä. Usein murrepiirteet mielletäänkin

nimenomaan puheessa esiintyviksi piirteiksi, mutta niitä voi esiintyä myös kirjoituksessa. Tässä tutkimuksessa tutkittavan kirjoituksessa ilmenevät murteelliset piirteet hyvin vahvasti. Tutkimuksessa murteelliset piirteet on luettu puhekielisyyksiksi, joiden käyttö on ollut täysin tietoista, ja tutkittava tiedostaa sen olevan kirjoitetun yleiskielen normien vastaista.

5. ANALYYSI

Tässä luvussa tulen analysoimaan havaitsemiani virheitä. Tulen esittelemään havaintojani taulukoiden avulla, joihin on koottu tutkimuksen keskeiset löydöt. Taulukkoon 5 olen eritellyt kokonaiset viestit, niissä esiintyvät ortografiset virheet, joita tutkittava ei ole tunnistanut, sekä virheille määrittelemäni nimitykset. Tämä kokonainen taulukko havainnoista löytyy tutkimuksen lopussa (Liite 1). Päälähteenä analyysissä olen käyttänyt Iso suomen kieliopin verkkoversiota, Kielitoimiston ohjepankkia sekä Lauri Hakulisen (1979) teosta *Suomen kielen rakenne ja kehitys*.

Taulukoista löytyy neljä eri ortografista virhekategoriata. Niitä ovat yhdyssanassa esiintyvä virhe, *m* ja *n* vaihtelu, loppukahdennus sekä muu puhekielen vaikutus. Alla tulevissa luvuissa tulen analysoimaan kunkin virheluokan sisältämiä esimerkkejä tarkemmin. Olen koonnut omat taulukot jokaiselle analysoimalleni virheelle, jotta niitä on helpompi tulkita ja käsitellä analyysiosiossa. Selkeyden vuoksi poistan analyysistä tutkittavan idiolektiin kuuluvan murteella kirjoittamisen, sillä se ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin sen ollessa tietoista ja tahallista. Tietoinen puhekielisyyys ja murrepiirteet näkyvät kuitenkin taulukossa, mutta niitä ei ole otettu huomioon analysoidessa ortografiaa.

5.1. Yhdyssanat

Tutkittavalla on vaikeuksia yhdyssanojen oikeinkirjoituksessa. Väisänen (2007) toteaa omassa pro gradu -tutkielmassaan, että kirjoitusvaikeuksisella on usein ongelmia pitkien tavurakenteiden äänne-erottelussa. Tämä näkyy myös keräämässäni aineistossa, sillä eniten ortografisia virheitä löytyi yhdyssanojen kirjoittamisesta. Vaikeuksia esiintyy sekä determinatiivisissa yhdyssanoissa että kopulatiivisissa yhdyssanoissa. Yhdyssanan luokka ei siis toimi selittävänä tekijänä virheen aiheutumiselle.

Tutkittava osaa kirjoittaa yhteen esimerkiksi *vessapaperirulla* tai *eväsleipä*, jotka luultavasti esiintyvät arkikielessä hänellä usein, ja näin ollen hän on oppinut, että sanat tulee kirjoittaa yhteen. Tämä kuitenkin vaihtelee, sillä virheellistä kirjoitustasua esiintyy

myös hyvin arkisissa sanoissa, kuten esimerkiksi *parkki lappu*. Aineistosta käy ilmi myös se, että sanan pituudella ei ole vaikutusta sanan oikeinkirjoitukseen, vaan virheitä esiintyy sekä pitkissä että lyhyissä yhdyssanoissa. Kerätyssä aineistossa esiintyy yhteensä 11 yhdyssanavirhettä. Seuraavaksi analysoin esimerkkien avulla tarkemmin tutkittavan tekemiä yhdyssanavirheitä. Alla olevassa taulukossa 1 on aineistosta kerätyt viestit, jotka sisältävät yhdyssanavirheen, sekä viestissä esiintyvä yhdyssanavirhe.

Taulukko 1

	Viesti	Yhdyssana
Esimerkki 1	Käyn lauantai aamulla laittaa	lauantai aamulla
Esimerkki 2	Vähä lisä jumppaa	lisä jumppaa
Esimerkki 3	”Oon kippee en ehkä pääsekkään” ”entä jos menetän puhe kyvyn yhtäkkiä en voikkaa puhua”	puhe kyvyn
Esimerkki 4	Ja parkki lappu on tojossa muute	parkki lappu
Esimerkki 5	-- asioissa että mulle sanotaan suoraan ja niinko asiat on ja että määki oon hankala ihminen mutta ihmis suhe asioissa on pakko vaan puhua	ihimis suhe asioissa
Esimerkki 6	Se ruuhkautuu se korona vastaa otto ko joka niistämisestä ollaa menossa testeih	korona vastaa otto
Esimerkki 7	Jos laittas ton ja yks istuma kuva nii mikä niistä?	istuma kuva
Esimerkki 8	Mistä sitä pitsa pohjaa saa?	pitsa pohjaa
Esimerkki 9	Lähetin sen riski viestin	riski viestin
Esimerkki 10	Pitäskö joku linssi sipsipussi tms ottaa matkaan että saa vähä suolukkaa	linssi sipsipussi
Esimerkki 11	This is mii too koska homma räjähti niinsanotusti käsiin	niinsanotusti

Esimerkissä 1 on kirjoitettu virheellisesti *lauantai aamulla* erikseen. Yleiskielen normien mukainen kirjoitusasu olisi tässä tapauksessa *lauantaiaamuna*, joten myös taivutus on kyseisessä esimerkissä virheellisesti adessiivissa. Vaihtoehtoisesti *lauantaina aamulla* olisi normien mukaisesti kirjoitettu. On mahdollista, että tutkittavalla on mennyt sekaisin kirjoitusasut *lauantaina aamulla* ja *lauantaiaamuna*. Näiden kirjoitusasujen sekoittaminen voi selittää tapahtuneen virheen. Sanojen taivutuksen virheellisyys voi olla syynä sanojen erikseen kirjoittamiseen. Mikäli tarkoituksena olisi ollut kirjoittaa *lauantaina aamulla*, olisi kirjoitetun yleiskielen

normien mukaista kirjoittaa sanat erikseen. Toinen seikka, joka on voinut vaikuttaa kirjoitukseen, on puhekielen malli. Ääneen lausuttaessa *lauantaiaamuna* -sanassa tulee sanojen välissä glottaaliklusiili, joka esiintyy ikään kuin pienenä taukona (VISK 2008 § 36). Tämä on voinut olla kirjoitukseen mallina, jolloin tutkittava on tulkinut sanojen tulevan erikseen kirjoituksessa.

Esimerkissä 5 tutkittava on kirjoittanut *ihmissuhdeasiat* virheellisesti muotoon *ihmis suhde asiat*. Tutkittava on siis pilkkonut koko sanan osiin ja kirjoittanut jokaisen sanan erikseen. Tutkittava ei ole osannut yhdistää sanaa osittain yhteen, esimerkiksi ensin *ihmissuhde asiat* tai *ihmis suhdeasiat*. On mahdollista, että sanassa *ihmissuhde* kaksi *s*-kirjainta peräkkäin synnyttää epäilyksen erilleen kirjoittamisesta. *(i)nen*-loppuisella *ihminen*-sanalla on erityinen vain yhdyssanoissa käytettävä *s*-loppuinen konsonanttivartalomuoto *ihmis* (VISK § 416). Kyseinen muoto esiintyy vain yhdyssanoissa, eikä lainkaan itsenäisesti. *Suhdeasiat*-osan kohdalla kysymykseen voi jälleen tulla yhdyssanassa esiintyvä glottaaliklusiili, joka saattaa johtaa sanojen erilleen kirjoittamiseen. Yhdyssanassa *suhdeasiat* sana *suhde* määrittää, että millaisista asioista puhutaan. Sanassa *ihmissuhdeasiat* muoto *ihmis*- määrittää vielä tarkemmin, millaisista suhdeasioista on kyse. Kyseessä on moniosainen yhdyssana, mikä herättää varmasti myös enemmän epäilyksiä siitä, kuinka sana tulisi kirjoittaa oikein. Myös Ristilä (2013: 32) on todennut tutkimuksessaan, että moniosaisissa yhdyssanoissa tehdään enemmän poikkeamia kuin yhdyssanoissa yleensä.

Esimerkissä 6 on kyseessä pitkä yhdyssana *koronavastaaanotto*, jonka tutkittava on pilkkonut kokonaan osiin muotoon *korona vastaan otto*. Sanana *koronavastaaanotto* on suhteellisen uusi, joten sen oikeinkirjoituskin saattaa tuottaa ongelmia. Vaikka tutkittava tunnistaa jokaisen sanan erikseen, hän ei osaa yhdistää niitä yhdeksi kiinteäksi kokonaisuudeksi. *Vastaaanotto* on kuitenkin jo aiemmin tunnettu yhdyssana, joten sen virheelliseen kirjoitukseen sanan uutuus ei mielestäni päde. Tutkittava on erottanut sanat *vastaaan* ja *otto* toisistaan, mihin voi jälleen mahdollisesti päteä glottaaliklusiilin esiintyminen puheessa. Tätä sanaa äännettäessä ei kuitenkaan välttämättä kaikkien puheessa äänny glottaaliklusiilia, joten sen toimiminen motivaationa erikseen kirjoittamiselle on hatara.

5.2. Kirjainten *m* ja *n* vaihtelu

M- ja *n*-kirjainten käyttäminen on aineiston mukaan seikka, jossa tutkittavalla esiintyy ortografisia virheitä joissakin sanoissa. Tekstissä esiintyy näiden kirjainten virheellistä vaihtelua. Lisäksi kirjoituksesta löytyy yksi esimerkki *m*-kirjaimen virheellisestä kadosta. Aineistosta löytyy yhteensä viisi esimerkkiä *m* ja *n*-kirjaimen virheellisestä vaihtelusta, kun kyseessä on *mp*-konsonanttiyhtymä. *Mp*-konsonanttiyhtymä on distribuutioltaan yksi laajimmista kahden konsonantin yhtymistä (VISK 2008 § 31). Aineistossa havaitut virheet esiintyvät tavunrajaeisessa konsonanttiyhtymässä *mp*.

Suomen kielessä *m*- ja *n*-kirjainten ääntäminen esiintyy joskus vapaassa vaihtelussa. Liitepartikkeli *-pA* *n*-loppuisen sananmuodon lopussa vaikuttaa sanan ääntymiseen. Tällöin aines *np*- ääntyy *mp*:nä (Kielitoimiston ohjepankki: Kirjoitus- ja ääntöasu). Tämä voi olla yksi syy siihen, että tutkittava ei ole varma sanan oikeinkirjoituksesta, sillä puhekielessä kirjainten ääntäminen vaihtelee.

Puhekielellä on vaikutusta myös muiden kirjainten oikeinkirjoituksessa kuin *m*- ja *n*-kirjainten, ja käsittelen sellaisia tapauksia luvussa 4.4. Selkeyden vuoksi olen käsitellyt näitä eri luvuissa, sillä *m*- ja *n*-kirjainten kohdalla analysoin myös muita mahdollisia vaikutuksia ortografisen virheen synnylle kuin puhekielen vaikutuksen. Alla olevassa taulukossa on tutkittavan lähettämät viesti ja niistä poimitut sanat, joissa esiintyy virheellinen *m*- ja *n*-kirjaimen vaihtelu.

Taulukko 2

	Viesti	<i>m</i> ja <i>n</i> vaihtelu
Esimerkki 1	Ei näy tosta pikku kuvasta kunpi	kunpi
Esimerkki 2	Voiko jompikunpi nakata tunnin päästä kotia? Otan pyörän täältä myöhemmin	jompikunpi
Esimerkki 3	En usko että ne ainakkaa heti saa sulettua enepää alueita ko uuenmaan sulukemisessaki kesti näi kaua	enepää
Esimerkki 4	Tekis mieli poistaa se joka paikasta mutta ehkä ärsyttävänpää sille on pittää se joka paikassa	ärsyttävänpää

Esimerkki 5	Mitä toi alenpi tarkoittaa	alenpi
--------------------	----------------------------	--------

Esimerkissä 1 ja **2** esiintyy tutkittavan lähettämissä viesteissä systemaattisesti toistuva *kunpi*-kirjoitusmuoto. Yleiskielen normien mukaisesti sana *kumpi* kirjoitetaan *m*-kirjaimella *n*-kirjaimen sijaan. Kirjoittaja on tämän sanan kohdalla voinut verrata *kun*-sanana kirjoitustapaa, jolloin kirjoitetaan esimerkiksi että *kunpa*, jossa emäsanana on *kun* (Hakulinen 1979: 239). *Kunpa* kuitenkin ääntyy usein *m*-kirjaimella *kumpa*. On mahdollista, että tutkittava on tietoinen *kunpa*-sanana ääntämisen ja kirjoittamisen erosta, jolloin *kunpi*-muodon syynä voi olla myös hyperkorrektius. Tutkittava on siis halunnut kirjoittaa sanan varmasti oikein ja korrektisti, ja luullut tämän muodon olevan oikein. Esimerkissä 2 tutkittava on kuitenkin osannut kirjoittaa osan *jompi* kirjoitetun yleiskielen normien mukaisesti *m*-kirjaimella. Odotettavissa oli, että tutkittavalla olisi voinut esiintyä myös siinä *n*-kirjain. Näin ollen on siis mahdollista, että tutkittava vertaa kirjoitusasua nimenomaan sellaiseen sanaan, jossa esiintyy *n*, kuten esimerkiksi sana *kunpa*.

Esimerkissä 3 sana *enempää* esiintyy muodossa *enepää*, eli ilman *m*-kirjainta. Aluksi tulkitsin tämän olevan näppäilyvirhe, mutta kysyttäessä tutkittava ei tunnistanut viestistä virhettä. Hän ei siis kyennyt erottamaan sanasta puuttuvaa kirjainta. Pohdin, voisiko tälle *m:n* kadolle olla syynä tavunloppuinen *m*, ja heikommat fonologiset taidot, jolloin sanaa rakentaessa äänteistä tutkittava ei ole tunnistanut sanasta puuttuvaa kirjainta. Sanaa lausuttaessa siinä ääntyy nasaali äännettäessä konsonanttiyhtymä *mp*, joten tällä voi mahdollisesti olla jotain vaikutusta asiaan. Sanan heikossa asteessa *enemmän* ääntyy nasaaligeminaatta, joten voi olla mahdollista, että sanan vahvassa asteessa *enempää* klusiili *p* ääntyy sen verran voimakkaasti nasaalin yli, että kirjoituksessa *m*-kirjain jää pois.

Esimerkissä 4 tutkittava on kirjoittanut sanan *ärsyttävämpää* virheellisesti muotoon *ärsyttävänpää* korvaten *m*-kirjaimen *n*-kirjaimella. Kyseessä saattaa jälleen olla hyperkorrektius. Kuten aiemmin todettu, kirjoitettu *np*-aines ääntyy puheessa *mp:nä*. Komparatiivin tunnus kuitenkin sisältää aina *mp*-aineksen (Hakulinen 1979: 116). Tämän sanan ortografiselle virheelle en löytänyt todennäköisempää motivaationlähdettä

kuin hyperkorrektius. Tässä tapauksessa virheelle luultavasti voi olla mahdotonta arvioida sen tarkempaa syytä.

5.3. Loppukahdennus

Tutkittavalla tulee virheitä sananloppuisen liitepartikkelin *-kin* ja *-kAAn* oikeinkirjoituksessa. Liitteitä käytetään tehostamaan sanaa, *-kAAn* kielteisenä ja *-kin* myönteisenä muotona (Hakulinen 1979: 237). Tutkittava kirjoittaa tällaiset sanat samalla tavalla kuin ne ääntyvät puheessa. Esimerkkejä loppukahdennuksen virheellisestä käytöstä kirjoituksessa esiintyy aineistossa yhteensä kahdeksan. Alla olevassa taulukossa 3 on tutkittavan kirjoittama viesti ja viestissä esiintyvä sana, jonka kirjoitusasussa on virheellisesti loppukahdennus.

Taulukko 3

	Viesti	Loppukahdennus
Esimerkki 1	”Oon kippee en ehkä pääsekkään” ”entä jos menetän puhe kyvyn yhtäkkiä en voikkaa puhua”	pääsekkään, voikkaan
Esimerkki 2	Noo voin mää sinnekki tulla	sinnekki
Esimerkki 3	Ja soppiiko se siis tuomaksellekki että tuun?	tuomaksellekki
Esimerkki 4	Nyt se vakuuttellee mulleikki että kaikki on hyvin meillä jne	mulleikki
Esimerkki 5	Joo o ei tarttekkaa lähtä jatkoille ko oot varattu	tarttekkaa
Esimerkki 6	Tai 18.30 ko äiti ja iskä piti viiä jonnekki	jonnekki
Esimerkki 7	Oon nyt autolla ja varmaa saa huomislekki ko iskäki pyys kyytiä kottii	huomislekki
Esimerkki 8	Ärsyttää, oon konstalla ja tuli yhtäkkiä paha mieli mutten voi nyt lähtäkkää ko tulin kirjaimellisesti 2min sitte	lähtäkkää

Ortografisia virheitä esiintyy sanoissa, joissa ääntyy puheessa loppukahdennus. Virhe esiintyy systemaattisesti ainakin *e*-vokaalin jälkeen, kuten **esimerkissä 1**, jossa esiintyy sana *pääsekkään* ja **esimerkissä 5**, jossa esiintyy sana *tarvitsekaan*. Molemmissa sanoissa *k*-kirjain ääntyy kahtena, mutta kirjoitetun yleiskielen mukaan esiintyy

kirjoituksessa vain yhtenä. Myös *i*-vokaalin jälkeen esiintyy virheellisesti loppukahdennus *-kk*, **kuten esimerkissä 1** *voikaan* on kirjoitettu kahdella *k*-kirjaimella *voikkaan*.

Havaittavissa on myös se, että *-nne*-loppuisissa ja allatiivimuotoisissa sanoissa esiintyy kirjoitusasussa virhe. Tällaisia tapauksia ovat **esimerkit 2, 3, 4, 5 ja 6**. Sanojen konsonanttialkuiset liitteet esiintyvät kahdentuneena, eli kirjoitusasussa *k ~ kk*.

Tässä tapauksessa on suhteellisen selkeää, että ääntämys on mallina myös kirjoitukselle. Huomioitavaa on se, että kyseinen virhe esiintyy vain *-kin* ja *-kAAAn* liitteissä. Vaikka ääntöasussa esiintyy loppukahdennusta myös *-pA* ja *-hAn* loppuisissa sanoissa, tutkittava ei tuota loppukahdennusta kirjoitukseen tällaisissa sanoissa.

5.4. Siirtymä-äänteet

Tutkittavalla esiintyy kirjoituksessa muotoja, joissa oletan olevan vahvana mallina puhekielen ääntämys. Puhekielessä saattaa esiintyä eri kirjaimia kuin kirjoituksessa, tai kokonaan ääntyä kirjain, joka ei esiinny kirjoituksessa, jotta puhuminen olisi mahdollisimman helppoa ja tehokasta. Tutkittavalla on puhekielisiä malleja erityisesti konsonanttien kohdalla. Myös *m*- ja *n*-kirjainten vaihtelun kohdalla puhekielellä on voinut olla oma vaikutuksensa, mutta selkeyden vuoksi käsittelin ne erikseen. Tässä luvussa käsittelen sellaista puhekielen vaikutusta, joka synnyttää tutkittavan kirjoituksessa sanaan kokonaan ylimääräisen konsonantin. Kaikki tapaukset ovat sellaisia, joissa puhekielessä esiintyy vokaalilyhtymän tavunrajalla konsonanttinen siirtymä-äänne, mutta sen ei kuitenkaan kirjoitetun yleiskielen normien mukaan tule näkyä kirjoituksessa. Alla olevassa taulukossa 4 on tutkittavan kirjoittama viesti kokonaisuudessaan ja siinä esiintyvä sana, jossa on mahdollisesti puhekielen mallin aiheuttama virhe oikeinkirjoituksessa.

Taulukko 4

	Viesti	Muu puhekielen vaikutus
Esimerkki 1	Et vissii pääse aijemmiv	aijemmiv
Esimerkki 2	Ootko tauvolla?	tauvolla
Esimerkki 3	Varmistan niiltä sen ajan kohta tauvolla	tauvolla
Esimerkki 4	Ai sen reijän? Poras porakonneella	reijän

Tutkittava kirjoittaa *i:n* ja seuraavan tavun vokaalin väliin *j:n*, tämä ilmenee **esimerkissä 1** *aiemmin* ~ *aijemmin*. Puhekielessä supenevan diftongin *ai* jälkeen tulee *e*, jolloin sanaan muodostuu vokaaliyhtymä. Usein *i:n* sisältämä vokaaliyhtymä aiheuttaa sen, että äännettäessä *i:n* jälkeen esiintyy siirtymä-äänne *j* (VISK 2008 § 25). Puhekielessä *aiemmin* ääntyy siis *aijemmin*. Luultavasti tämä puhekielen ääntöasu on ollut mallina myös kirjoituksessa. Tutkittava ei tunnistanut virhettä, joka voi mahdollisesti johtua siitä, että tekstiä lukiessa hän luki viestiä ääneen, jolloin hän ääntää sanaan *j*-kirjaimen. Hän ei siis huomaa kirjoituksessaan tapahtuvaa virhettä, sillä kirjoituksessa esiintyvä ylimääräinen *j* ei ole puhekielessä ylimääräinen, vaan melkeinpä välttämätön äänne.

Esimerkissä 4 toistuu sama kaava kuin esimerkissä 1. Sana *reiän* on kirjoitettu virheellisesti muotoon *reijän*. Tässä sanassa kirjoitusvirheen aiheuttajana voi toimia sama *i:n* vokaaliyhtymä, joka tuottaa puheessa siirtymäkonsonantin *j* (VISK 2008 § 25).

Ääntämisen ja kirjoittamisen erosta johtuva kirjoitusvirhe ilmenee myös *u:n* jälkeen esiintyvänä *v:nä*. **Esimerkissä 2** ja **3** tutkittava kirjoittaa *taun* ~ *tauvon*. Kirjoitusvirheen aiheuttajana lienee jälleen sama ilmiö kuin esimerkissä 1 ja 4. Esimerkissä 2 ja 3 on vain kyseessä *u:n* sisältämälle vokaaliyhtymälle tyypillinen siirtymäkonsonantti *v* (VISK 2008 § 25). Tässäkin sanassa puhekielen ääntöasu toimii mallina kirjoitukselle, eikä tutkittava huomaa tuottamaansa kirjoitusvirhettä. Tässä esimerkissä on otettava huomioon myös tutkittavan murretausta. Ääntöasu *tauvon* voi olla myös murteesta johtuvaa, joka voi toisaalta myös selittää miksi tutkittava ei tunnistanut kirjoitusasua virheelliseksi.

6. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut aikuisen lukihäiriöisen lähettämissä viesteissä esiintyviä ortografisia virheitä. Tässä luvussa tulen tekemään yhteenvetoa tekemästäni analyysistä. Aineistossa käsiteltiin neljää eri ortografista virheluokkaa, jotka toistuivat systemaattisesti tutkittavan tuottamissa kirjoitetuissa viesteissä. Näitä ortografisia virheitä ja niiden mahdollisia motivaation lähteitä on analysoitu tarkemmin luvussa 4.

Aineistoni perusteella tutkittavalla esiintyy kaikista eniten ortografisia virheitä yhdyssanoissa. Kerätyssä aineistossa on yhteensä 11 yhdyssanavirhettä, joista analysoin tarkemmin neljää. Yhdyssanojen oikeinkirjoitukseen ei ole vaikuttanut sanan pituus, sillä sekä pitkissä että lyhyissä yhdyssanoissa esiintyi kirjoitetun yleiskielen normien vastaisuutta. Myöskään yhdyssanan luokalla ei havaittu olevan merkitystä oikeinkirjoitukseen. Aineistosta oli havaittavissa se, että puheessa ääntyvällä glottaaliklusiililla saattaa olla vaikutusta yhdyssanojen kirjoittamisesta virheellisesti erikseen. Puheessa ääntyvä pieni tauko on tuotu esiin myös kirjoituksessa.

Yhdyssanojen lisäksi konsonanttien käytössä esiintyy virheitä. Erityisesti loppukahdennus näkyy tutkittavan kirjoituksessa suhteellisen paljon liitepartikkeleiden *-kAAn* ja *-kin* yhteydessä. Esimerkkejä loppukahdennuksen virheellisestä käytöstä kirjoituksessa esiintyy aineistossa yhteensä kahdeksan. Loppukahdennus ääntyy puheessa, joten puhekieli on suhteellisen selkeästi mallina myös tässä tapauksessa. Saaduista tuloksista nousi kuitenkin esiin se, että vaikka myös *-pA* ja *-hAn* liitepartikkeleiden yhteydessä puheessa ääntyy loppukahdennus, se ei kuitenkaan näkynyt tutkittavan kirjoituksissa. Ainoastaan *k*-kirjaimen yhteydessä kirjoituksessa esiintyi virheellisesti *-kk*.

M- ja *n*-kirjainten virheellisestä vaihtelusta on aineistossa yhteensä viisi esimerkkiä. Virheitä esiintyy tavunrajaisen *mp*-konsonanttiyhtymän yhteydessä. Aineistosta havaitaan, että komparatiivimuodoissa ja *kumpi*-sanon oikeinkirjoituksessa Todennäköisimmäksi motivaatioksi virheille voidaan olettaa olevan hyperkorrektius. Lisäksi aineistosta löytyy yksi esimerkki, jossa esiintyy *m*-kirjaimen kato. Kyseisen

esimerkin 3 analysointi jää kuitenkin melko hataraksi analysoinniksi ja pohdinnaksi sille, mikä on ollut motivaation lähteenä kyseiselle virheelle.

Muu puhekielen vaikutus näkyy vokaaliyhtymien aiheuttamissa siirtymäkonsonanteissa *j* ja *v*, jotka esiintyvät kirjoituksessa virheellisesti. Esimerkkejä puhekielen vaikutuksesta tutkittavan kirjoitusvirheisiin löytyy aineistosta yhteensä neljä. Tutkittava kirjoittaa vokaaliyhtymien väliin puheessa ääntyvän ylimääräisen konsonanttiaineksen. Myös tässä tapauksessa on melko selkeää, että puhekielen ääntöasu on mallina myös kirjoitukseen. Tutkittava ei tunnista näitä virheiksi, sillä lukiessaan tekstiään mahdollisen virheen tunnistamiseksi, hän käyttää myös fonologisia taitojaan, jotka ovat lukihäiriön vuoksi oletetusti heikommat.

Tässä tutkimuksessa on ollut tutkimuskohteena vain yksi ihminen. Sen vuoksi saadut tulokset eivät ole kovinkaan yleistettävissä olevia, joka vaikuttaa tutkimuksen reliabiliteettiin. On kuitenkin mielenkiintoista nähdä, millaisia virheitä lukihäiriöisen aikuisen oikeinkirjoituksessa esiintyy. Aihetta olisi syytä tutkia lisää suuremmalla otannalla. Tutkimuksen validiteetti on kuitenkin hyvä, sillä tutkimuksessa käytetyllä menetelmällä saatiin tutkittua sitä mitä oli tarkoituskin, eli saatiin selville, millaisia ortografisia virheitä lukihäiriöisellä esiintyy, ja pohdittua niille mahdollisia motivaation lähteitä.

Lukihäiriö voi vaikuttaa arkeen ja esiintyä voimakkaasti vielä aikuisiällä. Aihetta on tärkeää tutkia lisää ja levittää tietoisuutta edelleen, sillä usein kirjoitusvirheen tekijää pidetään herkästi epäviisaana tai vähän kouluttautuneena. Todellisuudessa virheet oikeinkirjoituksessa johtuvat yleensä ihan muusta kuin esimerkiksi koulutuksen tasosta tai älykkyydestä. Tutkimusta tehdessä huomasin, että suurin vaikutus lukihäiriöllä arkeen on se, että lukihäiriöinen ei usein tunnista itse tekemiään virheitä oikeinkirjoituksessa. Näin ollen hän ei pysty korjaamaan virheitä, vaan ne jäävät tekstiin huomaamatta. Hyvällä oikeinkirjoituksella saattaa olla vaikutusta esimerkiksi työhaussa, jolloin lukihäiriöinen saattaa olla heikommassa asemassa työn saamisessa kuin sellainen, jolla ei ole lukihäiriötä, ja joka pystyy tuottamaan virheettömämpää tekstiä esimerkiksi työhakemukseen.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Whats-App –sovelluksesta kerätty tutkittavan lähettämät viestit

Lähteet

AHONEN, TIMO – ARO, MIKKO – ARO, TUIJA – LERKKANEN, MARJA-KRISTIINA – SIISKONEN, TIINA (toim.) 2019: *Oppimisen vaikeudet*. Niilo Mäki Instituutti

CORDER, S. PIT 1976: *Miten kielitiedettä sovelletaan* (Introducing applied linguistics), suom. Maria Vilkuna. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 321. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

Digilukiseulan käsikirja: 2.2. Etsi kirjoitusvirheet. Niilo Mäki Instituutti 2020.
<https://digilukiseula.nmi.fi/kasikirja/2-arviointimenetelman-tehtavien-kuvaukset/2-1-etsi-kirjoitusvirheet/>

HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset

HOLOPAINEN, ESKO 2009: *Ainutkertainen oppija: Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen*. – Oiva Ikonen ja Ansaliina Krogerus (toim.), Jyväskylä: PS-kustannus

Kielitoimiston ohjepankki: Kirjoitus- ja ääntöasu: sanopas vai "sanoppas"?
<http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/241>. Viitattu 4.12.2020

Kielitoimiston ohjepankki: Kirjoitus- ja ääntöasu: nuorimpia ja nuorinpa.
<http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/244>. Viitattu 4.12.2020

KANERVA, HENNA 2017: "En aseta sitä mun osaamisen tielle" : Korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia lukivaikeudestaan. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta

KORHONEN, TAPIO 2002: *Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma.* – Heikki Lyytinen, Timo Ahonen, Matti Koivikko, Tapio Korhonen, Maarit Korkman, Juhani Lehto, Pekka Räsänen ja Elisabet Service (toim.) Helsinki: WSOY

LÄHDEMÄKI, EEVA 1995: *Mikä meni pieleen? : ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa.* Fennistica 11. Turku: Åbo Akademi

RISTILÄ, HELI 2013: *lapeen Ranta – tutkielma yhdyssanoista, sanaliitoista ja niiden poikkeamista sosiaalisen median keskusteluissa.* Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.

SAARINEN, HANNA-MARIA 2020: *Dyslektisten yliopisto-opiskelijoiden opintojen aikana kokemat haasteet ja keinot haasteiden ylittämiseen.* Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

SAUKKONEN, PAULI 1970: Puhekielen luonteesta. *Kielikello* 3/1970.
<https://www.kielikello.fi/-/puhekielen-luonteesta>

Tieteen termipankki 4.12.2020: Kielitiede: ortografia. (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:ortografia>.)

Tieteen termipankki 4.12.2020: Kielitiede: virheanalyysi. (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:virheanalyysi>.)

VANNINEN, PETRI 2012: *Toisen asteen opiskelijoiden lukemisvaikeus ja sen kuntoutus aivojen tasapainomallin mukaan.* Väitöskirja. Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN TARJA RIITTA – ALHO IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi.* Helsinki:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio, viitattu 4.12.2020. Saatavissa:
<http://scripta.kotus.fi/visk>

VÄISÄNEN, HELI 2007: Lukivaikeuksien yhteydet toisen asteen koulutusvalintaan ja opintoalavalintaan ammattioppilaitoksessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Erityispedagogiikan laitos.

LIITE 1. Taulukko 5

PVM	Viesti	Yhdyssana	m/n vaihtelu	Loppukahtennus	Puhekielen vaikutus
2.9.	Ei näy tosta pikku kuvasta kunpi		kunpi		
7.9.	Käyn lauantai aamulla laittaan	lauantai aamulla			
30.8.	Voiko jompikunpi nakata tunnin päästä kotia? Otan pyörän täältä myöhemmin		jompikunpi		
24.8.	Et vissii pääse aijemmiv				aijemmiv
23.8.	Vähä lisä jumppaa	lisä jumppaa			
23.8.	"Oon kippee en ehkä pääsekkään " "entä jos meneään puhe kyvyn yhtiäkkää en voikkaa puhua"	puhe kyvyn		pääsekkään, voikkaa	
21.8.	Ja parkki lappu on tojossa muute	parkki lappu			
20.8.	-- asioissa että mulle sanotaan suoraan ja niinko asiat on ja että mäki on hankala ihminen mutta ihimis suhe asioissa on pakko vaan puhua	ihimis suhe asioissa			
14.8.	Se ruuhkautuu se korona vastaa otto ko joka niistämisestä ollaa menossa testeli	korona vastaa otto			
7.8.	Noo voin mää sinnekk tulla			sinnekk	
7.8.	Jos laittas ton ja yks istuma kuva nii mikä niistä?	istuma kuva			
6.8.	Mistä sitä pitä pohjaa saa?	pitä pohjaa			
17.7.	Lähetin sen riski viestin	riski viestin			
17.7.	Ja soppiko se siis tuomaksellekki että tuun?			tuomaksellekki	
16.7.	Pitäskö joku linssi sipsipussi tms ottaa matkaan että saa vähä suolukkaa	linssi sipsipussi			
12.7.	Ootko tauvolla ?				tauvolla
5.7.	Nyt se vakuuttee mullekk i että kaikki on hyvin meillä jne			mullekk	
25.6.	Joo o ei tarttekkaa lähä jatkoille ko oot varattu			tarttekkaa	
15.6.	Tai 18.30 ko äiti ja isä piti viiä jonnekki			jonnekki	
15.6.	Varmistan niiltä sen ajan kohta tauvolla				tauvolla
6.6.	Oon nyt autolla ja varmaa saa huomisellekki ko iskäki pyys kyytiä kotii			huomisellekki	
28.5.	This is mii too koska homma räjähti niinsanotusti käsiin	niinsanotusti			
27.3.	En usko että ne ainakkaa heti saa suluttua enepää alucita ko uuenmaan sulukemisessaki kesti näi kaua		enepää		
27.3.	Tekis mieli poistaa se joka palkasta muttia ehkä ärsyttävämpää sille on pitää se joka palkassa			ärsyttävämpää	
27.3.	Ärsyttää, oon konstalla ja tuli yhtiäkkää paha mieli mutten voi nyt lähtäkkää ko tulin kirjaimellisesti 2min sitte			lähtäkkää	
24.3.	Mitä toi alenpi tarkoittaa		alenpi		
21.3.	Ai sen reijän ? Poras porakomneella				reijän